

LINGUISTIC STUDIES. МОВОЗНАВСТВО

УДК – 811.161.2 367.32 (Латин.)
<https://doi.org/10.31548/philolog2020.03.001>

**МД - СТРУКТУРИ З ПІДРЯДНИМИ З'ЯСУВАЛЬНИМИ ВІДНОШЕННЯМИ
В ЛАТИНСЬКІЙ МОВІ**

В. Д. ШИНКАРУК, доктор філологічних наук, професор,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
E-mail: vashyn2010@ukr.net
<http://orcid.org/0000-0001-8589-4995>

Анотація. У статті проаналізовано МД - структури з підрядними з'ясувальними відношеннями в латинській мові, що будуються на основі опорних дієслів у модусній частині із значенням мовлення, думки, почуття, сприймання, оцінки, буття, які вимагають обов'язкового семантичного з'ясування диктумною частиною, де модусна частина без диктумної була б незакінченою ні за формальним складом, ні за значенням. Обґрунтовано, що у МД - структурах з підрядними з'ясувальними відношеннями будь-яка ознака пов'язана з двома типами суб'єктів: диктумним (носієм ознаки) і модусним (мовцем, спостерігачем, тим, хто емоційно вболіває, думає, оцінює), в яких між модусною і диктумною частинами встановлюються з'ясувальні відношення, виразниками яких є з'ясувальні сполучники *ut, ne (ut ne)* що, щоб, що не, щоб не, *neve* і щоб не. З'ясовано, що в абсолютній більшості МД-структур з'ясувальна диктумна частина виступає безпосередньо після пояснюваного члена модусної частини; лише зрідка МД-структура буває побудована так, що з'ясувальна диктумна частина відтісняється другорядним або вставним чи вставленим компонентом на певну відстань від пояснюваного слова.

Ключові слова: модус, диктум, речення, реченнєва структура, МД – структури, МД-структури із з'ясувальними відношеннями, модусно-диктумна співвіднесеність, латинська мова.

Актуальність теми дослідження. У мовознавчій науці в останні роки на категорійних засадах впорядковано дві граматичних підсистеми – синтаксис і словотвір, систематизовано семантико-синтаксичні одиниці на нових концептуальних засадах, переглянуто й уточнено деякі наукові поняття, сформульовані впродовж кількох десятиліть.

Вивчення мовних одиниць у семантико-синтаксичній структурі речення є актуальним у сучасному мовознавстві, оскільки безпосередньо пов'язане із становленням семантико-синтаксичної системи, з її національною специфікою та встановлюються певні, характерні для кожної мови відповідності між категоріями думки і граматичними категоріями.

Актуальність наукової статті зумовлена потребою дослідити в латинській мові особливості семантико-синтаксичних категорій, що мають безпосередній стосунок до поняттєвої категорії модальності, що ґрунтується на аналізі мовних фактів у напрямках “від форми до змісту” і “від змісту до

форми” та обґрунтувати у латинській реченнєвій структурі категорії модусу і диктуму, що висвітлюють досить цікавий аспект синтаксичної семантики як динамічної системи функціональних одиниць, взаємопов'язаних підрядними з'ясувальними відношеннями.

Аналіз досліджень і публікацій. Методологічно значущими для нашого дослідження виявилися чотири ідеї, висловлені в мовознавстві: ідея модусу і диктуму речення Ш. Баллі [3], ідея суб'єктивності в мові Е. Бенвеніста [4], вчення про предикативність як ключове поняття синтаксису В. В. Виноградова, поняття об'єктивного і суб'єктивного змісту в семантико-синтаксичній структурі речення І. Р. Вихованця [6]. Усі вони певним чином співвідносяться: фундаментальна властивість мови – суб'єктивність – локалізується у реченні як його модус, тобто комплекс суб'єктивних змістів та об'єктивність – диктум, комплекс об'єктивних змістів.

Референційно-денотативна концепція семантики речення, представлена в працях Т. П. Ломтева [12], В. Г. Гака [7],

© В. Д. Шинкарук

О. В. Падучевої [14], Н. Д. Арутюнової [2], В. І. Кононенко [11] та ін. зумовили потребу по-новому висвітлити і проблему змістової організації речення, співвідношення в ній диктуму і модусу, що в наукових працях обґрунтовують І. Р. Вихованець [6], К. Г. Городенська [8], Н. В. Гуйванюк [16], А. П. Загнітко [9], Н. Л. Іваницька [10], М. В. Мірченко [13], М. Я. Плющ [15], М. М. Телеки [17], В. Д. Шинкарук [18, 19, 20], К. Ф. Шульжук [21] та ін.

У мовознавчих працях найближчі один до одного пари термінів модус / диктум і пропозиція / пропозиційна настанова. У них виражається панівне становище диктуму-пропозиції і підпорядкованість модусу-пропозиційної настанови: перший компонент значення визначається абсолютно (порівн. лат. *dictum* – вираження, вислів і *propositio* – предмет, тема, речення), а другий компонент – відносно: без пропозиції пропозиційна настанова не може існувати (пор. також лат. *modus* – спосіб). Ця підпорядкованість модусу виявляється в семантичному аспекті.

У класичній філології відсутні комплексні наукові дослідження семантико-синтаксичної латинської реченнєвої структури, де б було розглянуто референційний підхід до вивчення модусу і диктуму, що полягає в з'ясуванні закономірностей відображення дійсності в семантиці речення, у витлумаченні семантики речення за співвідношенням з різними референтами, з погляду репрезентативної функції мови.

Мета наукової розвідки – обґрунтувати особливості модусно-диктумних реченнєвих структур (МД-структур) в латинській мові та здійснити аналіз співвідношення семантико-синтаксичної і формально-синтаксичної МД-структур з підрядними з'ясувальними відношеннями.

Об'єктом пропонованого дослідження є семантико-синтаксичні конструкції, у яких реалізується комунікативний намір, передається ставлення мовця до відображуваного в реченні фрагмента дійсності, де мовець передусім актуалізує передаваний у реченні об'єктивний зміст, тобто "прив'язує" його до ситуації мовлення, а також наповнює речення іншими обов'язковими суб'єктивними значеннями.

Предметом дослідження є семантична й структурна інтерпретація реченнєвих структур з диктумним і модусним змістом в латинській мові у рамках вибудованих ними підрядних з'ясувальних відношень.

Результати. На римській традиції ґрунтувалися практично всі граматики середньовічної Європи, що підтверджує авторитетність латинської мови і вагомість для сучасних досліджень.

Справжня сутність мови полягає не стільки в його формальній організації, скільки в його здатності через передавання інформації забезпечувати процес комунікації, в останні десятиліття займають усе міцніші позиції [4].

На ідеї вияву змістового боку ґрунтується поняття семантичної структури речення, тобто змісту в певному абстрагуванні від його зовнішнього оформлення. Основою семантико-синтаксичної структури є її предикат, що експлікується предикатними словами. Оскільки така структура являє собою тип відношень, що перебуває в основі численних конкретних висловлень, остільки вона, як і логіко-семантична структура, являє собою віртуальний аспект речення. Семантико-синтаксична структура речення постає позиційною моделлю. Відповідно до свого змісту семантико-синтаксичний предикат визначає кількість актантів та їх функцій. Функції останніх повністю залежать від того, який з актантів виступає в ролі вихідного в реченні, при цьому вибір такого актанта ні в якому разі не випадковий, він повністю окреслюється логіко-семантичною структурою. Семантико-синтаксична структура предиката моделює мовну презентацію речення. Вона відображає всі найзагальніші властивості, які притаманні конкретному типу речення як одиниці мови: загальну його структурну схему і значення, категорійне і субкатегорійне значення кожного з його компонентів, порядок розташування цих компонентів і синтаксичні відношення між ними.

Однак комунікативно-референційний зміст речення не є сумою референтних значень складників його компонентів. Окремі компоненти створюють комплексно нову змістову єдність "згорнутих" і "розгорнутих" змістів, які відображають позамовну сутність ситуацій з найрізноманітнішими значеннєвими відтінками й нюансами.

Значення речення охоплює дві сфери значень – диктумну та модусну. Оскільки усвідомлений відбір необхідних знаків номінації (словоформ, словосполучень, моделей речень) з певної сукупності співвідносних засобів якогось референційного змісту відбувається безпосередньо в реченні, то й питання про диктум і модус в синтаксичній семантиці висвітлюємо,

враховуючи функціонально-номінативні особливості реченнєвої структури й “інтерпретаційну” здатність до “моделювання” події, ситуації дійсності.

У латинській мові для різного ступеня експліцитності модусу і диктуму існують різні синтаксичні структури, які об’єднуюмо під загальною назвою модусно-диктумна структура (далі – МД-структура).

Ш. Баллі відзначає, що у ролі основного експліцитного модусно-диктумного речення, виступає з’ясувальне складнопідрядне речення зі сполучником *що*. Усі інші конструкції, на його думку, результат редукції модусу або диктуму. Редукція диктуму пов’язана з переходом з предикативної одиниці в залежний іменник і навіть з усуненням іменування події, коли диктум редукується до імені актанта... Редукція модусу пов’язана з великою кількістю можливостей [2].

У латинській мові сполучники *ut, ne (ut ne)* *що, щоб, що не, щоб не, neve і щоб не* вводять підрядні з’ясувальні, або додаткові речення (*ut/ne objectivum*), які є додатками або підметами до керуючого дієслова. Вживання часів та способів при *ut (ne) objectivum* таке ж саме, як і при *ut (ne) finale*. Підрядне з’ясувальне речення українською мовою найчастіше передається аналогічним підрядним реченням або інфінітивом, напр.: *Curo, ut ne id facias* – Я турбуюся, щоб ти цього не робив.

У реченнєвій структурі між редукцією модусу і диктуму існує взаємозалежність. Оскільки МД-структура пов’язує тільки два компоненти, то редукція одного з них вимагає відсутності редукції іншого. Тому редукція диктуму можлива тільки при модусі, оформленому як незалежна предикативна одиниця (далі – ПО), а редукція модусу вимагає оформлення диктуму як ПО.

Семантико-синтаксичні відношення, які пов’язані з комплексом актантних ролей, встановлюються в МД-структурі між модусною (головною) і диктумною (залежною) частинами. Простий тип таких відношень репрезентують з’ясувальні реченнєві структури, які поєднують диктум – зміст чи тему інформації – з модусом, що є процесом оперування цією інформацією, напр.: *Perfice, ut ne minus res publica tibi, quam tu rei publicae debeas* (C. Fam. 10. 12. 5) – Роби так, щоб республіка тобі не менше була зобов’язана, ніж ти республіці.

Семантику диктуму можуть мати й іменні сполучення, пор.: *Cautio atque provisio, ut ne nimis cito diligere incipiant* (C. Lael. 21. 78) –

(Необхідні) обережність і передбачливість, щоб не дуже швидко вони сполошилися. Відношення між модусною і диктумною частинами є з’ясувальними.

Проте і ПО, що є диктумною подією, і співвідносні словосполучення можуть вступати у формально аналогічні відношення з предикатами інших семантичних типів, наприклад, з дієсловами, що означають емоційні переживання: *Miltiades maxime nitebatur, ut primo quoque tempore castra fierent* (Нер. 1,4,5) – Мільтіад найбільше турбувався, щоб спершу облаштували табір.

Відношення “стимул-реакція” без людини, суб’єкта емоцій, загалом неможливі. Ту саму дійсну ситуацію можна тлумачити і як причиново-наслідкову, напр.: *Amabo te, mi frater, ne assignes* (C. Q. fr. 1. 4. 1) – Я дякую тобі, мій брате, що ти не призначив. *Senem compuli et perpuli, mi omnia ut crederet* (Pl. Bacch. 643) – Я примушував і переконував старого, щоб він мені в усьому повірив. Синтаксичні відношення частин в останньому реченні оцінюємо як інші, порівняно із з’ясувальними відношеннями.

Модусно-диктумні відношення репрезентують складнопідрядні речення з оцінними предикатами, при яких диктумну, оцінювану, подію виражає ПО в синтаксичній функції підмета. Оцінні предикати представлені кількома типами. Центральний тип становлять предикати “чистої”, універсальної оцінки: *Maxime fuit optandum Caecinae, ut controversiae nihil haberet* – Для Цецини найбільше було бажаним, щоб не виникло ніякої суперечки. *Non sum dignus prae te, ut figam palum in parietem* (Pl. Mil. 1140) – Порівняно з тобою я не гідний, щоб забити кілка у стіну.

Модусно-диктумні відношення в реченнєвій структурі стосуються суто її мовленнєвого вияву, оскільки модальні компоненти постають спеціалізованими носіями окремих суб’єктивних значень речення, напр.: *Cohortarer vos, quo animo fortiores essetis, nisi vos fortiores cognossem, quam quemquam virum* (C. Fam. 14. 7. 2) – Якби я вас переконав, що ви сильні духом, крім того, якщо б я не знав, що ви мужніші за будь-кого із чоловіків.

Модусно-диктумні з’ясувальні відношення будуються на основі опорних дієслів у модусній частині із значенням мовлення, думки, почуття, сприймання, оцінки, буття, які вимагають обов’язкового семантичного з’ясування диктумною частиною. Модусна частина без диктумної була б незакінченою ні за

формальним складом, ні за значенням. У таких складних реченнях між модусною і диктумною частинами встановлюються з'ясувальні відношення, виразниками яких є з'ясувальні сполучники чи відносні слова. Напр.: *Non est, ut copia major ab Jove donari possit tibi* (Hor. Ep. 1. 12. 2) – Не буває так, щоб тобі ще більше багатство могло бути подароване Юпітером. *Accidit, ut una nocte omnes Hermae deiecerentur* (Nep. Att. 7. 3. 2) – Сталося так, що за одну ніч усі герми були звалені. *Ita fit, ut omnino nemo esse possit beatus* (C. Tusc. 2. 6. 16) – Так (у світі) ведеться, що ніхто не може бути повністю щасливим. Сполучник **ut** тут виражає з'ясувальні відношення і приєднує дві диктумні частини до модусної.

У складнопідрядних з'ясувальних реченнях диктумна частина може бути питальною. Пор.: *Quid est, cur verear, ne ad eam non possim accomodare Torquatos nostros?* – Що це, чому я боюся? Чи не зможу до цього призвичаїти наших Торкватів?

МД-структурам зі з'ясувальними відношеннями властива семантико-комунікативна цілісність, у їхній модусній частині виражено й окреслено лише загальне поняття про дію або стан, а їхню суть розкриває диктумна з'ясувальна частина.

У модусній частині МД-структури зі з'ясувальними відношеннями як опорні вживаються дієслова з такими значеннями:

зі значенням бажати, хотіти, сподіватися: volo, malo, opto, praeeopto, cupio, exspecto, opter, spero: *Maxime fuit optandum Caecinae, ut controversiae nihil haberet* – Для Цецини найбільше було бажаним, щоб не виникло ніякої суперечки;

зі значенням визнавати, дозволяти, поступатися, зізнаватися: cedo, concedo, permitto, committo, do, non patior, sino, non sino, prohibeo: *Lex sociis dabat, ut cives Romani fierent* (Liv. 41. 8. 9) – Закон дозволяв союзникам отримувати римське громадянство;

зі значенням турбуватися, старатися: curo, cura mihi est, video, provideo, prospicio, consulo, consilium capio: *Ante senectutem curavi, ut bene viverem, in senectute, ut bene moriar* (Sen. Ep. 61. 2) – До приходу старості я турбувався, щоб добре жити, а на старість – про те, щоб добре померти;

зі значенням обіцяти, ухвалювати, постановляти, присягатися: statuo, constituo, decerno, propositum est, animum induco, cogito, molior, sancio, voveo, conspiro, paciscor, consentio, censeo: *Potuerit animum inducere, ut naturam ipsam vinceret*. – Він зміг

переконатися, що переміг саму природу;

зі значенням клопотатися, прагнути: studeo, laboro, elaboro, do operam, id ago, tendo, contendo, intendo, nitor, enitor, pugno, tempo, assequor, adipiscor, emo, emercor, impetro, perpetro, insto, vinco, pervinco, teneo, obtineo, retineo, servo, maneo, presto: *Vercingetorix animo laborabat, ut reliquas civitates adjungeret* (Caes. B. G. 7. 31. 1) – Верцингеторикс прагнуч, щоб приєднати решту общин;

зі значенням досягати, робити: facio, efficio, perficio, assequor, consequor, impetro, adipiscor, praesto, causa est: **Perfice, ut ne minus res publica tibi, quam tu rei publicae debeas** (C. Fam. 10. 12. 5) – Роби так, щоб республіка тобі не менше була зобов'язана, ніж ти республіці;

зі значенням примушувати, умовляти, радити, спонукувати: suadeo, persuadeo, auctor sum, consilium do, moveo, permoveo, incito, adduco, induco, compello, cogo, subigo, extorqueo: *Senem compuli et perpuli, mi omnia ut crederet* (Pl. Bacch. 643) – Я примушував і переконував старого, щоб він мені в усьому повірив;

зі значенням доручати, наказувати: impero, dico, edico, praedico, scribo, praescribo, praecipio, jubeo, nuntio, denuntio, mitto, mando, negotium do, signum do: *Mi imperat, ut ego illic oculos exuram* (Pl. Men. 841) – Він мені наказав, щоб я в такому разі повипікав очі.

У модусній частині реченнєвої структури при дієсловах зі значенням хотіти, просити, згадувати, радити, запитувати часто вживається кон'юнктив, тому у диктумній частині відсутній сполучник **ut/ne**: *Volo, se efferat in adolescente fecunditas* (Tib. 2. 6. 36) – Я хочу, щоб багатство повернуло йому молодість.

Семантичне коло дієслів, які вживаються в модусній частині МД-структур зі з'ясувальними відношеннями, досить широке.

З'ясувальна диктумна частина пов'язується з модусною з'ясувальним сполучником **ut/ne**. Існує системна група з'ясувальних сполучників, які називаємо системними, бо кожен сполучник має своє точне значення.

Сполучник **ut** пов'язує з'ясувальну диктумну частину, зміст якої дійсний як у певному часі або потенційно можливий, з модусною, напр.: *Ita fit, ut omnino nemo esse possit beatus* (C. Tusc. 2. 6. 16) – Так (у світі) ведеться, що ніхто не може бути повністю щасливим.

Присудок чи інший предикативний член модусної частини в таких реченнях буває у формі дійсного, наказового та умовного

способу, а в диктумній – тільки у формі дійсного способу.

Сполучник **ut** виражає також з'ясувальний зв'язок уявного (ірреального) типу. Такий зв'язок спостерігаємо в МД-структурах, що мають модусну частину суб'єктивно-оцінного значення, здебільшого заперечну, а диктумна частина з'ясовує його своїм уявним змістом, напр.: *Non est, ut copia major ab Jove donari possit tibi* (Hor. Ep. 1. 12. 2) – Не буває так, щоб тобі ще більше багатство могло бути подароване Юпітером.

Сполучниковий з'ясувальний зв'язок у МД-структурах постає як система модальних різновидів, утворених унаслідок взаємодії семантики пояснюваного члена модусної частини з певною модальністю диктумної частини та значенням з'ясувального сполучника.

Якщо в МД-структурах зі з'ясувальними відношеннями номінативного зв'язку спостерігаємо різновиди моделювання, породжені відповідністю модального значення диктумної частини, семантикою сполучника і пояснюваного члена модусної частини, то в реченнях вказівного з'ясувального зв'язку поділ на види зовсім інший: тут в основі класифікації лежить зорієнтованість з'ясувального зв'язку на його співвідношення й зближення з усіма основними типами підрядного зв'язку, властивими складнопідрядним реченням.

Здебільшого з'ясувальна диктумна частина виступає в позиції керованого другорядного члена, тобто прямо залежить від дієслів. Від цих дієслів і до з'ясувальної диктумної частини ставлять запитання, напр.: *Vetus est lex illa verae amicitiae, ut idem amici semper velint* (C. Planc. 2. 5) – У справжньої дружби є давній закон: друзі завжди бажають одного й того ж.

За характером синтаксичного зв'язку з

пояснюваним членом модусної частини з'ясувальна диктумна частина буває підметовою, додатково-означальною, означальною та додатковою. Це залежить від морфолого-синтаксичних властивостей пояснюваного члена модусної частини МД-структури зі з'ясувальними відношеннями.

Висновки. Модусно-диктумні з'ясувальні відношення будуються на основі опорних дієслів у модусній частині із значенням мовлення, думки, почуття, сприймання, оцінки, буття, які вимагають обов'язкового семантичного з'ясування диктумною частиною. Модусна частина без диктумної була б незакінченою ні за формальним складом, ні за значенням.

Позиція модусної і диктумної частини в МД-структурах зі з'ясувальними відношеннями залежить від цілого ряду чинників: 1) основне змістове навантаження припадає на диктумну частину речення, тому вона звичайно постпозитивна; 2) для посилення питального значення диктумну частину із сполучником **ut, ne (ut ne) що, щоб, що не, щоб не, neve і щоб** переставляють у препозицію до модусної; 3) до МД-структур із з'ясувальними відношеннями прилягає кілька різновидів перехідних структур, тобто тих, у яких на основне з'ясувальне відношення накладається ще якийсь тип відношень (МД-структури із з'ясувально-причиновими та з'ясувально-умовними відношеннями між модусною і диктумною частиною).

Перспективою подальших досліджень є аналіз з'ясувально-причинового різновиду перехідних МД-структур, в яких виразниками цих відношень є семантичний сполучник **ut**, а диктумна причинова частина повідомляє про таку дію (такий стан, процес), що є ґрунтом для реалізації іншої дії (іншого стану, процесу) виражених у модусній чи головній частині МД-структури.

Список використаних джерел

1. Андерш Й. Ф. Типологія простих дієслівних речень у чеській мові в зіставленні з українською. К.: Наук. думка, 1987. 191 с.
2. Арутюнова Н. Д. Предложение и его смысл. М.: Наука, 1976. 383 с.
3. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка. М.: Изд-во иностр. лит., 1955. 416 с.
4. Бенвенист Э. Общая лингвистика. М.: Прогресс, 1974. 447 с.
5. Богданов В. В. Соотнесенность семантического и прагматического компонентов в высказывании. IV Міжнародна конференція

“Франція та Україна”. Дніпропетровськ, 1997. С.11–12.

6. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. К.: Наук. думка, 1992. 224 с.

7. Гак В. Г. О категориях модуса предложения. Предложение и текст в семантическом аспекте. Калинин, 1978. С.19–26.

8. Городенська К. Г. Симетрія та асиметрія між'ярусних співвідношень. Лінгвістичні студії: Зб. наук. праць: Донецьк, 1998. Вип.4. С.11-16.

9. Загнітко А. П. Типологія семантико-синтаксичних відношень. Восточноукраинский лингвистический сборник. Донецьк: Вид-во

ДонДУ, 1997. Вип. 3. С.22-34.

10. Іваницька Н. Л. Зумовленість синтаксичної структури двоскладного речення валентністю дієслова-присудка. Мовознавство. 1985. №1. С.39-43.

11. Кононенко В. І. Семантичні зв'язки в синтаксисі. Мовознавство. 1971. № 1. С.13–23.

12. Ломтев Т. П. Предложение и его грамматические категории. М.: Изд-во МГУ, 1972. 199 с.

13. Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій: Монографія. Луцьк: Ред.-вид. від. „Вежа” Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. 340 с.

14. Падучева Е. В. Семантические исследования. М.: Наука, 1996. 129 с.

15. Плющ М. Я. Категорії суб'єкта і об'єкта в структурі простого речення. К.: Вища школа, 1986. 175 с.

16. Слинько І. І., Гуйванюк Н. В., Кобилянська М. Ф. Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання. К.: Вища школа, 1994. 669 с.

17. Телеки М. М., Шинкарук В. Д. Соціальні категорії модуса в текстах епістолярного жанру: Монографія. Київ; Миколаїв: Вид-во МАГУ ім. Петра Могили, 2007. 176 с.

18. Шинкарук В. Д. Категорії модусу і диктуму у структурі речення. Монографія. Чернівці: Рута, 2002. 272 с.

19. Шинкарук В. Д. Вираження МД-співвіднесеності у латинській мові. Наукові записки. Серія філологічна. Острог: Видавництво НаУ „Острозька академія”. Вип. 6. 2006. С. 336-342.

20. Шинкарук В. Д. Модусно-диктумні відношення в реченнєвій структурі. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Філологія (мовознавство): збірник наукових праць // гол. редактор Н. Л. Іваницька. Вінниця: ТОВ «фірма «Плапер», 2015. Вип. 21. С. 111-114.

21. Шульжук К. Ф. Складні багатоконпонентні конструкції в системі речення. Мовознавство. 1986. № 6. С.24-32.

Moscow : Nauka, 383.

3. Balli, Sh. (1955). Obshchaya lingvistika i voprosy frantsuzskogo yazyka [General linguistics and questions of the French language]. Moscow: Izd-vo inostr. lit., 416.

4. Benvenist, E. (1974). Obshchaya lingvistika [General linguistics]. Moscow: Progress, 447.

5. Bohdanov, V. V. (1997). Sootnesennost' semanticheskogo y prahmaticheskogo komponentov v vyskazyvany [Correlation of semantic and pragmatic components in utterance]. IV Mizhnarodna konferentsiya “Frantsiya ta Ukrayina”. [IV International Conference “France and Ukraine”]. Dnipropetrovsk, 11–12.

6. Vykhoanets, I. R. (1992). Narysy z funktsionalnoho syntaksysu ukrayins'koyi movy [Essays on the functional syntax of the Ukrainian language]. Kyiv : Nauk. dumka, 224.

7. Gak, V. G. (1978), O kategoriyakh modusa predlozheniya [On the categories of the modus of the proposal]. Predlozheniye i tekst v semanticheskoy aspekt [Sentence and text in a semantic aspect]. Kalinin, 19-26.

8. Horodenska, K. H. (1998). Symetriya ta asymetriya mizh"yarusnykh spivvidnoshen' [Symmetry and asymmetry of interstratific proportions]. Lihvistychni studi: Zb. nauk. prats. Donetsk, Issue 4, 11-16.

9. Zahnitko, A. P. (1997), Typolohiya semantiko-syntaksychnykh vidnoshen' [Typology of semantic and syntactic relations]. Vostochno-ukrayinskyy lnhvystycheskyy sbornik [East Ukrainian Linguistic Collection]. Donetsk: Vyd-vo DonDU, Issue 3, 22-34.

10. Ivanytska, N. L. (1985). Zumovlenist' syntaksychnoyi struktury dvoskladnoho rechennya valentnistyu diyeslova-prysudka [Conditionality of the syntactic structure of a two-sentence by the valence of the verb-predicate]. Linguistics, 1, 39-43.

11. Kononenko, V. I. (1971). Semantichni zvyazky v syntaksysi [Semantic connections in syntax]. Linguistics. 1, 13–23.

12. Lomtev, T. P. (1972). Predlozheniye i yego grammaticheskiye kategorii [Sentence and its grammatical categories]. Moscow: Izd-vo MGU, 199.

13. Mirchenko, M. V. (2001). Struktura syntaksychnykh katehoriy: Monohrafiya. [Structure of syntactic categories: Monograph]. Luts'k: Red.-vyd. vid. „Vezha” Volyn. derzh. un-tu im. Lesi Ukrayinky, 340.

14. Paducheva, Ye. V. (1996). Semantic-heskiye issledovaniya [Semantic research]. Moscow: Nauka, 129.

15. Plyushch, M. Ya. (1986). Katehoriyi

References

1. Andersh, J. F. (1987). Typolohiya prostykh diyeslivnykh rechen' u ches'kiy movi v zistavlenni z ukrayins'koyu [Typology of simple verb sentences in the Czech language in comparison with Ukrainian]. Kyiv: Nauk. dumka, 191.

2. Arutyunova, N. D. (1976). Predlozheniye i yego smysl [The proposal and its meaning].

subyekta i obyekta v strukturi prostoho rechennya [Subject and object categories in a simple sentence structure]. Kyiv: Vyshcha shkola, 175.

16. Slinko, I. I., Guyvanyuk, N. V., Kobylanskaya, M. F. (1994). Syntaksys suchasnoyi ukrayins'koyi movy. Problemni pytannya [Syntax of the modern Ukrainian language. Problematic issues]. Kyiv: Vyshcha shkola, 669.

17. Teleky, M. M., Shynkaruk, V. D. (2007). Sotsialni katehoriyi modusu v tekstakh epistolyarnoho zhanru: monohrafiya. [Social categories of modus in the epistolary texts: monograph]. Kyiv; Mykolayiv: Vyd-vo MAHU im. Petra Mohyly, 176.

18. Shynkaruk, V. D. (2002). Kategorii modusu i diktumu u strukturi rechennya: Monografiya. [Categories of the modus and dictum in the structure sentences: Monograph]. Chernivtsi: Ruta, 272.

19. Shynkaruk, V. D. (2006). Vyrazhennya MD-

spivvidnesenosti u latynskiy movi [Expression of MD-correlation in the Latin language]. Scientific Proceedings of the National University of "Ostroh Academy". "Philology" Series. Ostroh: Vydavnytstvo NaU "Ostroh Academy", No. 6, 336-342.

20. Shynkaruk, V. D. (2015). Modusno-dyktumni vidnoshennya v rechennyeviy strukturi [Modus-dictum relations in the sentence structure]. Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Mykhayla Kotsyubyns'koho. Seriya: Filolohiya (movoznavstvo): zbirnyk naukovykh prats. [Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: Philology (Linguistics)]. Editor in Chief N. L. Ivanyts'ka. Vinnytsya: TOV «firma «Plaper», No. 21, 111-114.

21. Shulzhuk, K. F. (1986). Skladni bahatokomponentni konstruktsiyi v systemi rechennya. [Complex multicomponent constructions in the sentence system]. Linguistics. No. 6, 24-32.

Список умовних скорочень при посиланнях на оригінальні твори та імена їх авторів

Caes. B. G. 7. 31. 1– C. Julius Caesar «De bello Gallico»

C. Fam. 10. 12. 5 – M. Tullius Cicero «Epistulae ad familiares»

C. Lael. 21. 78 – M. Tullius Cicero «Laelius sive de amicitia»

C. Q. fr. 1. 4. 1 – M. Tullius Cicero «Epistulae ad Quintum fratrem»

C. R. Am. 52. 151– M. Tullius Cicero «Pro S. Roscio Amerino»

C. Planc. 2. 5 – M. Tullius Cicero «Pro Plantio»

C. Tusc. 2. 6. 16 – M. Tullius Cicero «Tusculanae disputationes»

Hor. Ep. 1. 12. 2 – Q. Horatius Flaccus «Epistulae»

Liv 30. 24. 11 – T. Livius «Ab Urbe condita»

Nep. Al. 1,4,5 – Cornelius Nepos «Alcibiades»

Nep. Att. 7. 3. 2 – Cornelius Nepos «Atticus»

Pl. Bacch. 643 – T. Maccius Plautus «Bacchides»

Pl. Mil. 1140 – T. Maccius Plautus «Miles Gloriosus»

Pl. Men. 841– T. Maccius Plautus «Menaechmi»

Sen. Ep. 61. 2 – L. Annaeus Seneca «Epistulae»

Tib. 2. 6. 36 – Albius Tibullus

MD - STRUCTURES WITH SUBORDINATE EXPLANATORY RELATIONS IN LATIN

V. D. Shynkaruk

Abstract. *Modus-dictum structures with subordinate explanatory relations in Latin, which are formed on the basis of supporting verbs in modus part with the meaning of speech, thought, sensation, perception, evaluation, existence, which require compulsory semantic clarification by dictum part, where modus part without dictum would be incomplete neither in formal composition nor in meaning have been analyzed in the article. It has been substantiated that any feature is connected with two types of subjects in MD - structures with subordinate explanatory relations: dictum (feature carrier) and modus (the speaker, the observer; someone who concerns with emotions and feelings, thinks, evaluates), in which explanatory relations are established between modus and dictum parts, the expressions of which are explanatory conjunctions ut, ne (ut ne) and neve. It has been studied that the explanatory dictum part follows after the explanatory member of modus part in the vast majority of MD-structures; only occasionally MD-structure can be formed in such a way that the explanatory dictum part is displaced by a secondary or inserted component at a certain distance from the explanatory word.*

Keywords: *modus, dictum, sentence, sentence structure, MD-structures, MD-structures with explanatory relations, modus-dictum correlation, the Latin language.*

© В. Д. Шинкарук

«International journal of philology» | «Міжнародний філологічний часопис» Vol. 11, № 3, 2020